

Sepisování vědeckých prací

studentské práce
rigorosní a disertační práce
odborné příspěvky v časopisech
přehledové články

obecné zásady

Co je cílem?

Kdy lze nějaký spis považovat za akademický, čím se odlišuje od dalších textů?

objasnit nějaký jev, a tím umožnit jeho lepší pochopení
sobě samému i ostatním členům akademické
společnosti

- ukázat pochopení určitého jevu
- využít odbornou literaturu k informování o zvolené koncepci a diskusi o daném předmětu
- obsahovat jasný výklad klíčových pojmů
- poskytovat přesný popis základního tématu
- prozkoumat základní předpoklady a domněnky a historický vývoj daného tématu
- vysvětlit téma nalezením vzájemných vazeb mezi daným tématem a širšími souvislostmi

Proces sepisování

- není to přímočarý proces, ale jsou jisté obecné postupy
- je zapotřebí sdělit vlastní poznatky jasným a systematickým způsobem
- **tři fáze**
 - plánování (pre)
 - vlastní sepisování
 - editování a úpravy (post)
- je to **cyklický proces** - jednotlivé části se opakují vícekrát, obvykle se vytváří několik předběžných verzí před vlastním dokončením
- je velmi vhodné **konzultovat** jednotlivé fáze s někým zkušeným v daném oboru
- velmi důležitá je jasná **základní myšlenka**, o čem spis (nebo výzkumný projekt...) bude
 - poznamenávat si první nápady pro pozdější použití
 - výchozí fáze mohou poskytovat řadu originálních myšlenek (nezatížených a neomezených dalším hlubším poznáním)
 - není důležité vědět všechno předem, vlastní proces sepisování vede k utřídění myšlenek a vyjasnění faktů

Přípravná plánovací fáze

zajišťuje, že:

- vytvoříme obrysy budoucího spisu
- nám nedojdou nápady v polovině sepisování
- nezapomeneme zajímavé myšlenky, co se nám mihnou v hlavě
- nebudeme se tak často opakovat
- konečný spis bude mít jistý logický řád

Náplň přípravné fáze

- začněme s přípravou v dostatečném **předstihu** (dáno délkou spisu, pracovním vytížením, vlastními prioritami)
- zbytečně to **neodkládejme** na poslední chvíli
- vytvořme si pracovní název - jednoznačně formulovaný, výstižný, přitahující pozornost
- „**brainstorming**“ - generování myšlenek, vytváření seznamu klíčových slov a konceptů, bez nároku na organizovanou strukturu a logický řád (zatím!), volné psaní
- **vyhledávání informací** (knihovna, databáze, časopisy, ...), vytváření kopírování, seznamu odkazů
- **vytváření rámce** spisu - hlavní diskutované oblasti a jejich podpůrné detaily, rozvíjení hlavní myšlenky
- **plánování stavby** budoucího spisu

Stavba spisu

- vytvoření hlavní linie - poskytnutí jasné cesty pro čtenáře
 - od obecných poznatků ke specifickým detailům
 - logická argumentace postupující kupředu
- naznačení hlavních stavebních bloků spisu
 - obecná oblast výzkumu
 - jak byl zkoumaný problém identifikován a upřesněn
 - použitá metodologie
 - experimentálně naměřená data
 - analýza získaných dat
 - řešení, závěry, výsledky práce
 - využití pro formulaci doporučení, omezení a příležitosti pro další práci

Vlastní sepisování

- několik zásad
 - než dáte svůj i předběžný výtvar někomu k přečtení, **opravte chyby**; deprimující dojem z hrubých pravopisných chyb pak snižuje názor i na odbornou část spisu (včetně autora ...)
 - pište jednoduše, zaměřte se na konkrétní body a vyjadřujte se k nim
 - před vlastním korigováním napsaného textu si dejte **pauzu**; problematické části i chyby pak uvidíte snadněji
 - věnujte pozornost i stylu, organizování textu do odstavců a vizuální stránce spisu
- první pracovní verze
 - nejprve se zaměřte na to, **co** chcete vyjádřit, až následně řešte detaily toho, **jak** to řeknete
 - je velmi důležité, aby jste **sami rozuměli** tomu, co píšete; v této fázi je vhodné objevené mezery vyplnit...
 - pokud máte problém něco vyjádřit, často to naznačuje, že dané části zcela nerozumíte
 - jedna věc je problému sám **rozumět**, a druhá, mnohem obtížnější, je daný problém **vysvětlit** potenciálnímu čtenáři

Korekční fáze

- k napsanému textu se postavíte v roli čtenáře, opravujete text z hlediska způsobu sdělování informací
- zejména je třeba zvážit, zda:
 - byly pro danou část použity obvyklé zažitě způsoby vyjadřování
 - jednotlivé argumenty za sebou logicky následují
 - spojovací části jsou vhodné, efektivně a jasně použity
 - všechny použité body jsou relevantní a přispívají k nastolenému argumentu
 - nejsou přítomny zbytečně se opakující pasáže
 - jsou efektivně využity a naznačeny křížové odkazy

Vžijte se do role čtenáře

- spis je výsledkem výzkumu a chcete tedy někomu něco sdělit, nebo ho něco nového naučit - zkuste se vžít do role čtenáře a přemýšlejte také o jeho potřebách:
 - je předkládaná informace logicky uspořádána
 - jsou použité věty srozumitelné
 - je text vhodně členěn do odstavců
 - jsou nové myšlenky, výsledky a analýzy dostatečně popsány
 - není v textu příliš mnoho zbytečných detailů
- kdo bude čtenářem?
 - váš školitel; je velká šance, že jeho znalost problematiky je dostatečná pro porozumění vašemu textu
 - další čtenáři už ale tak zkušenější asi nebudou
 - je třeba **psát pro každého možného čtenáře** - dostatečně srozumitelně pro obecného čtenáře, přitom dostatečně odborně pro vědeckou komunitu

Způsob čtení

- je třeba porozumět tomu, jakým způsobem lidé čtou
 - při čtení se snaží průběžně **chápat a interpretovat** předkládané sdělení pomocí vámi nabízených **vodítek**
 - očekávají, že v textu najdou jim srozumitelné části, a budou zmateni, pokud části textu jsou zmatené
 - očekávají **strukturování** projevu do menších jednotek
 - očekávají, že věty a odstavce budou obsahovat jisté informace na obvyklém místě
 - na začátku odstavce se úvodní větou jasně formuluje předmět, následují další logicky řazené věty, které ho rozvíjí
 - není-li tomu tak, čtenář ztrácí čas odhalováním struktury textu, aniž by porozuměl obsahu, zvláště je to důležité u komplexních složitých částí

Složky projevu - věty

- poskytují spojení a obsah, definují vztahy mezi předchozí a následující informací, tím čtenáře připravují na další části textu
- nejsou-li v textu takové **spojovací články**, čtenář ztratí orientaci a přestává být schopen sledovat sled myšlenek a diskusi
 - struktura věty přesvědčuje čtenáře o hodnotě jejího obsahu
 - vhodné se vyhnout příliš dlouhým větám - mohou působit zmatečně
 - věty by měly být úplné, vyjadřovat jednu ucelenou myšlenku, obsahovat část podmětu a část přísudku, použití oddělovacích znamének napomáhá dosáhnout správného pochopení sdělení
 - slovosled - změna pořadí může změnit význam
 - obvyklá konstrukce je podmět - přísudek - předmět
 - v odborném textu se objevuje **trpný rod** - předmět - přísudek - podmět
 - zejména kritické v anglickém textu (**SVO**, subject - verb - object, nebo OVS)
 - nejvíce kolem 30 slov (začátečníci), více zkušenější spisovatelé mohou vytvářet i delší věty
 - **důraz ve větě** - čtenáře více ovlivní počátek a konec věty, tam umístit nejdůležitější části sdělení
 - téma věty by mělo být sděleno již na začátku, aby směřovalo čtenáře

Složky projevu - odstavce

- platí pro ně podobná pravidla, jako pro věty, mají podobné stavební bloky a jejich analogické umístění
- na začátku se uvede **téma**, které se v následujících větách podporuje, vyvíjí nebo vysvětluje
- závěrečná věta plní úlohu jistého **shrnutí** předkládaného argumentu
- logický tok myšlenek, **návaznosti** částí
- ukazatele či směrovky
 - pomáhají zviditelnit vazby mezi myšlenkami (větami, odstavci, ...)
 - vyjádření kontrastu - "ačkoliv", "na druhé straně", ...
 - vyjádření pokračování či podobnosti, "dále", "navíc", ...
 - vyjádření výsledku či závěru, "následně", "výsledkem čehož", "proto", ...
- **aspoň 3 věty na odstavec ...**

Složky projevu - kapitoly

- zase **obdobná logická struktura** jako u vět a odstavců
- úvodní odstavec naznačující hlavní části kapitoly
 - orientuje čtenáře na další předkládané body
 - identifikuje mezery znalostí, návaznosti na minulé kapitoly
 - dává stručný přehled obsahu, nastoluje hlavní myšlenku
 - intelektuálně stimuluje čtenáře
- vlastní text kapitoly - odstavce podporující argumenty
 - spojovací odstavce pohlížející v textu zpět či dopředu, napomáhají orientaci čtenáře
- závěry a shrnutí hlavních bodů
 - připomenutí klíčových závěrů kapitoly, přínosu, naznačení vazeb na další kapitoly
 - čeho nového bylo dosaženo, zodpovězení hlavní otázky kapitoly
 - jaké nové otázky se objevily a čím se zabývají

Styl odborného spisu

- jednoduchý, prostý a jasně srozumitelný jazyk
 - cílem je vyjasnit nějaký bod, ne ho zamlžit
- většina textu je v **minulém čase** - výzkum se již zrealizoval
- některé části - např. přehled literatury mohou být v přítomném čase - diskutujeme o tom, co si myslí ostatní
- vlastní diskuse - kombinace minulého a přítomného času
- ačkoliv vystupuje autor spisu v první osobě, je zvykem **psát v třetí osobě v trpném rodu** (bylo uděláno, smíchal se, ...)

Korekční a editační fáze

- jemné doladování detailů, drobné opravy
- gramatická správnost
 - automaticky, čtenář-laik si všimne chyb snáze
- formální styl daného oboru
- vyvarovat se laboratorních slangových výrazů

Co zkontrolovat ...

- **struktura a organizace spisu**
- **abstrakt (souhrn)**
 - stručný, výstižně formuluje problém a naše řešení
- **odstavce**
 - každý se zabývá jedním aspektem, jasně nastíněným v úvodní větě
 - věty uvnitř odstavce jsou vzájemně provázané
 - odstavce jsou navazující a logicky uspořádané
- **diskuse**
 - všechny aspekty jsou uvedeny a přiměřeně diskutovány
 - pokud je to třeba, jsou uvedeny definice pojmů
 - diskuse se vyvíjí logicky a je dostatečně přesvědčivá
 - zevšeobecnění jsou podložena specifickými příklady nebo důkazy
- **citace**
 - uváděny korektně, účelně a funkčně, zmíněny případné zdroje
 - převzaté reference citovány včetně zdrojů
 - jasně odlišeny převzaté a vlastní poznatky

Co zkontrolovat ...

- **styl**
 - logický systém nadpisů a podnadpisů
 - plynulost, snadná čitelnost, stručnost
 - srozumitelný jazyk a vyjadřování
 - použití zkratk
- **pravopis a gramatika**
 - velká písmena, s/z, i/y, háčky, čárky, slovosled
 - překlipy, typografické chyby
- **prezentace a plán**
 - navazující číslování kapitol, nadpisů, ...
 - dodržení standardní velikosti strany, řádkování, ...
 - číslování stránek
 - neschází nějaká kapitola

Koloběh vědecké práce ...

